

ПЕДАГОГИЯТА НА ХАДЖИ ДОНЧА

Освен на зарзаватлиите гювечи, печените главички и всевъзможните превръщания на гроздовия сок хаджи Дончо беше голям поклонник на науката и на великите откровения, що разгръщаха пред него пожълтелите страници на старите книги. В големия му зелен сандък с гюловете, гдето звънтеше, кога се отваря, посред тефтерите, сенетите и безбройните такрили и интизапски билети се мъдреха почтително "Въздушны явленія" – щампосана във "Виенж" през "1874 лѣто", – "Христоидія, или благонравие" на Райна Поповича, "Лѣтоструй, или домашен календар за простж 1870 година", "Житието" на безбройните такрили и интизапски билети се мъдреха почтително „Въздушны явленія“

–
Софрония, от което знаеше цели страници наизуст – и много още съчинения от онова време, пълни с премудрости и сказания.

В делничен ден, като премеет момчето навред около дюкяна и занесе гювеча на фурната, хаджията ще излезе на припек отвън, ще поръча две кафета, ще сложи очилата и ще почне високо и напевно да чете на дядо Славя Шерденя страници из Софрониеето. Дядо Слави, клекнал, слуша и дялка клечка със старото си ножче, дялка си и слуша, докато го напече хубаво слънцето и задреме.

Като свърши някоя глава хаджи Дончо и дигне очи, та го забележи, завърти глава неодобрително и продума тихо:

– Мушморок безкнижний! Гювечоуничтожител!

Почти снеме очилата, надипли ги в тенекиения калъф, бутне го по коляното и рече:

– Славчо, Славчо бе, я ставай, че ще се простудиш на голата земя! Стани и иди виж да не прегори Дянко гювеча, че момчето мие бъчвата!

Дядо Слави се ококори, потърка очи, ухили се виновно, отръска треските от широките си потури, надигне се да стане и рече:

– Хубаво пише в книгата, ааа!... Ама и ти, хаджи, тъй сладко го четеш, че на песен докарва и приспива човека! Тюуу! Учен свят, голямо нещо!

И като се закашля, накрули се нататък през моста за към фурната.

Отчаян русофил, хаджи Дончо не признаваше друг държавник освен дядо Драган Цанков. Всъщност той от политика нищо не отбираше и само любовта му към великата Освободителка го беше накарала да стане цанковист и да получава редовно вестник „България“, който често четеше вечер на селяните. Обичаше хаджи Дончо да чете, но душа и свят му беше, кога караше малкия си син Митко, към когото питаеше особена любов, понеже му беше последно дете и се беше родило момче след четири момичета.

Има ли пътници другоселци в кръчмата, или повече хора, той, като получи вестника, ще го потърси и ще се развика:

– Митко бре, Миткоо! Ела тука бре, магаре!

Малкият, който през това време е пушил вирове из реката, като му чуе гласа, бос, гологлав, със запретнати мокри крачоли, се хукне към дюкяна. С нескрито доволство и гордост хаджи Дончо го представяше на гостите:

– Ей го хубавеца! Изгърсакът ми е той, ама пак не се знае! – И смигваше многозначително. – В него ми е надеждата, ама може и тръне да ми вършее на главата някога. Ела тука бре, хаймана! Здрависай чичовците! Какво си повлякъл доилката? Не

мога ли да врътнеш крачолите по-рано, а не кога ги намокриш! Дръж! А попей ни сега вестника, да видим какво става по политиката!

Малкият грабне вестника, седне на стол и закаканиже спънато и напевно като баща си:

"В... в бор... бата си с мрако... бес... ието и пре... пре... дателите, които проиг... проиграха интерес... ите на народа ни, прогрес... истите ще се сплю... тят като един и ще бранят стра... ната, прог... прогресистите, кои... то в миналото са дали дока... за... телства... Всеки прог... ресист..."

– Чакай! Спри малко. А бе, даскале – обръща се хаджи Дончо към даскал Боня, – колкото пъти уловя вестника, все за тия прогресисти пише. Кой са тия синковци, та ги не зная аз?

– Хубава работа, дядо хаджи, ами че вий сте прогресистите! Вашата партия тъй думат. Дядо Цанковата.

– Ай да му се не види макар! Ами че аз си я знам дядо Цанков партиясь, отде да ми дойде на ум, че сме били и прогресисти отгоре! Да им се не видят и францушките имена, и намярата! Объркват човека само!

Като се поувори да срича малкият и запоглежда често-често баща си, хаджията взема вестника от ръцете му, хвърля доволен поглед на присъстващите, тупва го по врата бащински и рече:

– Ха сега иди и си вземи едно ментено шекерче от кутията и върви играй! Ама да се умиеш, че я погледай – бузите ти само руп!

Малкият подскокне от радост и хукне към шекера, но озарен от внезапна мисъл, хаджи Дончо го връща пак, слага си ръката на рамото му и почва:

– Голям шейретин е! Учена глава ще стане и мурафети знае! Я, тейковото, да покажеш на тия чичовци как се ходи по ръце!

Малкият не чака да се повтори. Подхвърля се с главата надолу, подига крака и се закрепил с ръце на пода. Хаджи Дончо, стопен от радост, разкрачен и ухилен, поглежда победоносно ту него, ту публиката. Като уравни тялото си, Митко бавно и осторожно започва да пристъпя първом с дясната, а после с лявата ръка и като някое странно животно закрачва из дюкяна. Още с първите стъпки обаче – и туп, туп, туп – почват да падат из джобовете му десетачета и да се търкалят по разни страни. Хаджи Дончо, който по това време е на седмото небе от радост, изведнъж се сепва, сключва вежди, пристъпя бързо, хваща го за крака и той увисва като убит заек в ръцете му.

– Казвай, магарски сине, отде взе парите?

– Олеле, мамооо! – писва малкият и рита безпомощно с крака.

– Казвай, че ей сега ще ти откъсна главата като на врабец!

– Олелееее!...

– Казвай, казвай, че почвам!

– Олеле, тейкоо... недей!

– Отгде ги взе?

– От чекмеджето.

– Кога?

– Когато беше задрямал под салкъма.

– Защо ти са?

– Щях да си купя халва от Марина.

Хаджи Дончо пресяга с лявата ръка, хваща го за дънцето и го изправя на крака.

– Друг път ще правиш ли така?

– Няма, тейко!

Той помисли, помисли малко и рече пак:

– Ха целувай ръка за прошка тогава! Целуни и на чичовците! Ха и на даскала!
Малкият изрежда всичките и разхълцан и съкрушен, застава отново насред дюкяна. Хаджи Дончо го гледа, гледа и най-последно смекчен, го пита:

– Яде ли ти се много халва?

Малкият закрива от срам очи и заплаква отново.

– На ти сега едно десетаче да си купиш, но други път, кога ти се прияде, при мене да дойдеш, а не при чекмеджето! Чу ли?

Сразен от великодушието на баща си и от унищожителните му педагогически похвати, Митко си дърпа ръката и заплаква още по-силно.

– Вземи парите, магаре!

Малкият посяга плахо, писва неудържимо, изхвърква от дюкяна и хуква надолу по реката, стиснал проклетата монета, която сякаш пàри ръката му.

А хаджи Дончо, изправен пред вратата, засмян под мустак, клати глава и мърмори на себе си:

– Мушморок безподобний! На баща си се метнал!